

Σημειώματα

Institute of Diplomacy and Global Affairs

Τα Συνακόλουθα της Κρίσης: Επιβίωση η Εξαφάνιση

Ανδρέας Ανδριανόπουλος
www.andrianopoulos.gr

Vanished Kingdoms: The History of Half-Forgotten Europe

by [Norman Davies](#), Allen Lane, 2011

Great by Choice: Uncertainty, Chaos and Luck - Why Some Thrive Despite Them All by
Jim Collins and Morten T. Hansen, Random House 2011

Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance

by [Nouriel Roubini](#) and [Stephen Mihm](#), Allen Lane, 2010

Η Ελληνική Πομπηία: Το χρονικό μιάς προαναγγεληθείσας χρεοκοπίας
Του Δημήτρη Καζάκη, Το Ποντίκι, 2011

Η χώρα μας δεν είναι η πρώτη ούτε και η τελευταία που ήρθε αντιμέτωπη με οικονομικά αδιέξοδα που δείχνουν να απειλούν κι' αυτήν ακόμη την εθνική της επιβίωση. Πολλοί επιμένουν να αποκαλούν το οικονομικό αδιέξοδο συστημικό, εννοώντας πως η οικονομική κρίση έχει χτυπήσει τους θεσμούς απειλώντας την ίδια την διαχρονική ζωή του ίδιου του πολιτικού συστήματος. Πέραν του ότι η ελληνική κρίση έχει μετατραπεί σε κρίση του ευρώ και του συστήματος λειτουργίας ολόκληρης της ευρωζώνης, δεν είναι εν τούτοις φανερό στους μελετητές των εξελίξεων αν η Ελλάδα, συγκλονισμένη από μια αναταραχή που σίγουρα συθέμελα αναστατώνει την κοινωνική της οργάνωση, μπορεί να την αντιμετωπίσει διατηρώντας τον εθνικό της χαρακτήρα και το σημερινό σχήμα κοινωνικών σχέσεων.

Η εξαφάνιση μίας χώρας από το διεθνές στερέωμα είναι δυνατόν να οφείλεται σε πολλούς λόγους. Η διατάραξη της κοινής πεποιθήσης περί υπαγωγής σε ένα ομοιογενές σύστημα κοινωνικών αξιών ίσως είναι το σπουδαιότερο. Αν κανείς δεν νοιώθει την υποχρέωση να συνεισφέρει για την αντιμετώπιση βαρών που εξ' ίσου, όπως αυτός τα βλέπει, αφορούν τους περισσότερους συμπολίτες του τότε συνθλίβεται η αντίληψη περί κοινής υπαγωγής κι' ανοίγει διάπλατα ο δρόμος της εθνικής εξαφάνισης.

Στην μελέτη του για τα «*Εξαφανισμένα Βασίλεια της Ευρώπης*» ο Norman Davies ανατρέπει σε χώρες που μεγαλούργησαν κατά το παρελθόν και που σήμερα ηχούν σαν φαντάσματα μίας περασμένης εποχής. Η ανάλυση του τρόπου κατάρρευσης και εξαφάνισης τους οδηγώντας στην τελική τους ενσωμάτωση σε διάδοχα συστήματα και σε γειτονικές δυνάμεις προσφέρει σημαντική τροφή σκέψης σε όσους ανησυχούν για την

Ηπίτου 17B, Αθήνα 105 57 • Τηλ.: 210 331 2960 • Φαξ: 210 331 2284 • andrian4@acg.edu, www.acg.edu

The American College of Greece

DEREE

Σημειώματα

Institute of Diplomacy and Global Affairs

σημερινή μας κατάσταση. Οι συνθήκες βέβαια είναι πολύ διαφορετικές. Ο χάρτης όμως της Ευρώπης έχει αλλάξει σημαντικά από το παρελθόν. Και μπορεί, όχι τόσο δύσκολα, να ξανά-αλλάξει. Τι έγινε το βασίλειο της Αραγώνος, που κάποτε κυριαρχούσε στην μισή Μεσόγειο; Το Μεγάλο Δουκάτο της Λιθουανίας που υπήρξε, με τις κατακτήσεις του, η μεγαλύτερη χώρα της Ευρώπης; Το πανίσχυρο βασίλειο της Βουργουνδίας που κάποτε γέμιζε με τρόπο την ευρωπαϊκή σκέψη λόγω της ανίκητης στρατιωτικής του δύναμης; Ακόμα και την Σοβιετική Ένωση, πόσοι θα την θυμούνται μετά από 100 χρόνια; Παρ' όλο που η εξαφάνισή της σηματοδότησε το τέλος της εποχής που κάποια χώρα της Ευρώπης έπαιζε ρόλο παγκόσμιας υπερδύναμης από τον 15^ο αιώνα μέχρι τις δικές μας ημέρες...

Η καταστροφή κι η εξαφάνιση μπορούν να αποφευχθούν βέβαια. Όχι όμως χωρίς σκληρή δουλειά αλλά και πρωτοποριακή σκέψη. Ο Jim Collins με τον Morten Hansen δείχνουν τον δρόμο. Επικεντρωνόμενοι σε παραδείγματα από τον επιχειρηματικό χώρο η εξαιρετική τους ανάλυση (*Great by Choice*) δείχνει πως, κόντρα σε κάθε προσδοκία και στην λογική των αντικειμενικών συνθηκών, ηγέτες καινούργιοι μπορούν να ξεπεράσουν τα αδιέξοδα και να πετύχουν. Φτάνει να είναι πειθαρχημένοι, να βλέπουν τα πράγματα με την κοινή λογική του εμπειρισμού και να παίρνουν και κάποιες «τρελές» πρωτοβουλίες. Απλά, οι καινοτομίες δεν μπορούν από μόνες τους να λύσουν όλα τα προβλήματα. Χρειάζεται να συνοδεύονται από πειθαρχημένη δράση ώστε σε κάποιο σημείο η δημιουργικότητα να συναντήσει την μεθοδικότητα και τον οργανωμένο σχεδιασμό (όχι οικονομικό βέβαια). Πέρα απ' αυτά, ο Collins κι ο Hansen επιμένουν πως η ταχύτητα σε αποφάσεις και κινήσεις δεν είναι ο καλύτερος σύμβουλος στις δύσκολες εποχές που ζούμε. Και πως οι ριζοσπαστικές αλλαγές, με την ευκαιρία των μεταβολών τις εξωτερικές συνθήκες, δεν είναι πάντα ο καλύτερος τρόπος για γρήγορη επιτυχία. Αν δεν αλλάξεις θα καταρρεύσεις, είναι η κυριαρχούσα γνώμη. Αλλά αλλαγές με προσοχή και μετά από πρόκληση σκέψη, είναι η δική του σύσταση.

Στο αδιέξοδο των ημερών οι ιδέες για σύγχρονο management που προωθεί ο Collins με τον Hansen μπορούν να τροφοδοτήσουν με ελπίδες όσους χειρίζονται τα ακανθώδη ζητήματα των ημερών. Είναι εν τούτοις το βιβλίο των Roubini και Mihm (*Τα Οικονομικά της Κρίσης*) που θα συγκεντρώσει τους περισσότερους αναγνώστες. Αν και οι απόψεις του νέου αυτού γκουρού της καταστροφής δεν αποκαλύπτουν τίποτα καινούργιο επιβεβαιώνουν απλά την άποψή του, πως δηλ. η κρίση είναι έμφυτη στον καπιταλισμό. Θα έχουμε συνέχεια παρόμοιες ανακατατάξεις και μόνη λύση είναι περισσότερος διοικητικός έλεγχος και παρεμβάσεις του κράτους στις αγορές. Αν και κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει σήμερα τον Ρουμπινί δεν είναι δυνατόν να αφήσει αναπάντητες κάποιες από τις καινοφανείς του θεωρίες. Όποιος στοιχειωδώς κοιτούσε τα νούμερα θα έβλεπε πως η κρίση των στεγαστικών δανείων θα χτυπούσε σύντομα την πόρτα της Αμερικής. Κι αν και σήμερα το σύστημα συνεχίζει να δανείζει δίχως περίσκεψη αναξιόπιστους δανειζόμενους, θα ξαναφθάσουμε σε παρόμοιες καταστάσεις.

Ηπίτου 17B, Αθήνα 105 57 • Τηλ.: 210 331 2960 • Φαξ: 210 331 2284 • andrian4@acg.edu, www.acg.edu

The American College of Greece

Σημειώματα

Institute of Diplomacy and Global Affairs

Δεν ήταν στην πράξη η έλλειψη ελέγχου που οδήγησε στο αδιέξοδο. Αλλά η εμμονή κυβερνητικών παραγόντων στην θεσμοθέτηση της υποχρεωτικότητας δανείων δίχως αντίκρισμα. Ήθελε το κράτος ένα συγκεκριμένο οικονομικό αποτέλεσμα. Να δημιουργήσει την κοινωνία της λαϊκής ιδιοκτησίας. Και επέβαλε πολιτικές δανειοδότησης φτωχών ιδιοκτητών στις Τράπεζες με μοχλό τις ημικρατικές Fanny Mae και Freddy Mac. Το αρνητικό τελικό αποτέλεσμα το χρεώθηκε η ελεύθερη οικονομία της αγοράς. Αντί για τον αδίστακτο κρατικό παρεμβατισμό. Και πάνω σ' αυτή, την εσφαλμένη κατά την γνώμη μου υπόθεση, επικεντρώνουν ο Ρουμπινί κι' ο Μιχμ την κριτική τους.

Υπάρχουν όμως και οι αναλύσεις αυτής καθεαυτής της ελληνική κρίσης. Με αντικείμενο συνήθως την κριτική του Μνημονίου. Και την προβολή εναλλακτικών προτάσεων που σπάνια ανταποκρίνονται στο λογικό τέστ της πραγματικότητας. Η συλλογή άρθρων του Δημήτρη Καζάκη (*Η Ελληνική Πομπηία*) ανήκει στην κατηγορία αυτή. Πέραν των προφανών αντιφάσεων που περιλαμβάνει – τα κείμενα της αρχής ομιλούν για εξελίξεις που αργότερα αναθεωρούνται από τα πραγματικά γεγονότα κι' αντικαθίστανται από διαφορετικές προτάσεις – το σύνολο του έργου αφήνει τον αναγνώστη με πολλές απορίες. Γίνεται σύγκριση λ.χ. με την Αργεντινή, που με δική της πρωτοβουλία διέγραψε το 45% του χρέους της, και λέγεται πως στην Ελλάδα δεν επιτρέπεται κάτι τέτοιο. Η Ελλάδα όμως, με την σύμφωνη γνώμη του κύριου όγκου των δανειστών της, διέγραψε το 53% του χρέους της. Τι συνέβη λοιπόν στην περίπτωση αυτή. Ο Καζάκης δεν το εξηγεί, αν και σε μεγάλο βαθμό ανατρέπει την κύρια επιχειρηματολογία του.

Υπάρχουν όμως κι άλλα σημεία στον ποταμό σκέψεων και προτάσεων του Καζάκη, που δείχνουν πως η ελληνική κρίση χρέους έχει μπερδέψει ακόμα και τους φανατικούς εχθρούς των ελεύθερων αγορών. Όταν λχ αναφέρεται στον χρυσό, επισημαίνοντας πως άλλες χώρες τον χρησιμοποιούν ενώ η Ελλάδα τον έχει «δωρίσει» (τα εισαγωγικά δικά μου) σε ιδιωτικά συμφέροντα. Μα πόσες ξένες χώρες, που έχουν χρυσό στο υπέδαφός τους, τον εκμεταλλεύονται δίχως την μεσολάβηση κάποιας ιδιωτικής εταιρίας;

Σε πολλά σημεία η ανάλυσή του έχει βάση. Κυρίως διότι εδράζεται σε δηλώσεις και αρθρογραφία ξένων επισήμων και ειδικών χρηματιστών η επιστημόνων. Ένα βιβλίο όμως συλλογής άρθρων δύσκολα μπορεί να προβάλει μια ενιαία γραμμή η κατεύθυνση σκέψης. Κι έτσι μπερδεύει τον αναγνώστη. Η άποψή του πως είναι ενδεχόμενο να πτωχεύσουμε εντός ευρώ δεν είναι λαθεμένη. Οι προϋποθέσεις πάνω στις οποίες όμως στηρίζει την γνώμη του δεν είναι σωστές. Αν δεν κατορθώσουμε να προωθήσουμε τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις – κυρίως δραματική μείωση του δημόσιου τομέα – τότε τα πάντα είναι πιθανά. Όχι όμως λόγω κάποιου διεθνούς σχεδιασμού. Όπως σωστά επισημαίνει και τις αντιφάσεις της προηγούμενης κυβέρνησης στην εκτίμηση της για τις εξελίξεις (δηλώσεις Παπανδρέου για καταστροφή στην περίπτωση αναδιάρθρωσης η για την συμμετοχή ιδιωτικών Τραπεζών).

Σημειώματα

Institute of Diplomacy and Global Affairs

Τέλος, είναι εξωπραγματικοί οι ισχυρισμοί του Καζάκη για τοκογλυφικά δάνεια, όταν η δυνατότητα δανεισμού της χώρας σήμερα θα ανερχόταν σε υπερτετραπλάσιο ύψος επιτοκίου. Τόσο ψηλά εκτιμούν οι διεθνείς παράγοντες το ρίσκο δανεισμού της Ελλάδας. Σαν συνέπεια οι δανειστές ξοδεύουν χρήμα που είναι αμφίβολο αν ποτέ θα εισπράξουν πίσω. Γι αυτό και μπαίνει ρήτρα Αγγλικού δικαίου στα καινούργια ομόλογα. Διαφορετικά η χρηματοδοτική στρόφιγγα θα κλείσει. Κάποιους δεν τους φοβίζει μια τέτοια προοπτική. Θα πρέπει όμως να εξηγήσουν στο λαό τι ακριβώς σημαίνει για την καθημερινότητά του. Και να αναλάβουν ευθαρσώς το σχετικό πολιτικό κόστος. Για να ξέρουν οι πολίτες ενάντια σε ποιους να στραφούν στην περίπτωση γενικευμένου χάους.